

Eduskunnan hallintovaliokunnalle

Asia: VNS 5/2025 vp Valtioneuvoston selonteko eduskunnalle aluekehittämisen ja EU:n alue- ja rakennepoliitiikan lainsäädännöstä

Kirjallinen asiantuntijalausuntopyyntö 4.3.2026 hallintovaliokunnan kokoukseen torstaina 19.3.2026

Valtiontalouden tarkastusviraston asiantuntijalausunto: VNS 5/2025 vp Valtioneuvoston selonteko eduskunnalle aluekehittämisen ja EU:n alue- ja rakennepoliitiikan lainsäädännöstä

Eduskunnan hallintovaliokunta on pyytänyt Valtiontalouden tarkastusvirastolta kirjallista asiantuntijalausuntoa 4.3.2026 käsitellessään asiaa VNS 5/2025 vp Valtioneuvoston selonteko eduskunnalle aluekehittämisen ja EU:n alue- ja rakennepoliitiikan lainsäädännöstä (myöhemmin selonteko). Tässä asiantuntijalausunnossa asiaa käsitellään perustuen VTV:n tarkastuskertomukseen ”Alueiden elinkeinoelämän kasvun ja kilpailukyvyn edistäminen (7/2022)” ja kesäkuussa 2025 julkaistuun tarkastuksen jälkiseurantaraporttiin¹. Jälkiseurantaraportissa on käsitelty myös selontekoa.

Selonteon tarkoitus ja yhteys VTV:n tarkastukseen

Selonteon tarkoituksena on arvioida ja kuvata alueiden kehittämisen ja sen lainsäädännön kokonaisuutta ja toimeenpanoa. Selonteossa arvioidaan alueiden kehittämisen järjestelmän ja rahoituksen toimivuutta ja vaikuttavuutta vuonna 2026 alkavan lainsäädännön uudistamisen pohjaksi. Uuden lainsäädännön on tarkoitus tulla voimaan vuoden 2028 alusta uuden EU-ohjelmakauden alkaessa.

Keskeisinä tarkastelun kohteina selonteossa ovat niin kutsutun toimeenpanolain (756/2021) osalta kansallisen aluekehittämisen toimintamallin osa-alueet, kuten kansallinen koordinointi ja yhteensovittaminen, valtioneuvoston yhteistyö ja vuoropuhelu alueiden kanssa sekä valtioneuvoston aluekehittämispäätös sekä maakuntaohjelmat.

Selonteon rahoituksen vaikuttavuutta käsittelevässä osassa on käsitelty VTV:n vuoden 2022 tarkastuksen kannanottoja. VTV on vuoden 2022 tarkastuksessaan ja sen jälkiseurantaraportissa käsitellyt aluekehittämispäätöksen toimeenpanon vaikuttavuuden mittaamisen haasteita sekä aluekehittämisen resurssien suunnitelmallisuuden ja toiminnan pitkäjänteisyyden puutteita.

Aluekehittämispäätöksen vaikuttavuuden mittaaminen

Aluekehittämisen tavoitteet määritellään aluekehittämisen toimeenpanolaissa (756/2021). Tavoitteet ovat hyvin laaja-alaisia, ja ne kattavat muun muassa elinkeino- ja innovaatiotoiminnan vahvistamisen, työllisyyden, osaamisen, alueellisten kehityserojen vähentämisen, ilmastonmuutoksen hillinnän sekä

¹ Valtiontalouden tarkastusvirasto. (2025). Jälkiseurantaraportti: Alueiden elinkeinoelämän kasvun ja kilpailukyvyn edistäminen (Tarkastuskertomus 7/2022). <https://vtv.fi/wp-content/uploads/2025/10/VTV-Jalkiseuranta-Alueiden-elinkeinoelaman-kasvun-ja-kilpailukyvyn-edistaminen-7-2022.pdf>

kulttuurin edistämisen. Laki määrittelee alueiden kehittämisen vuorovaikutukseen perustuvaksi hallinnonalojen väliseksi yhteistyöksi ja monitasoiseksi toiminnaksi.

VTV:n jälkiseurannan mukaan työ- ja elinkeinoministeriö (TEM) ei ole toteuttanut tarkastuksen suositusta asettaa vuosien 2024–2027 aluekehittämispäätöksen (ALKE-päätös) toimeenpanosuunnitelmassa aiempaa kattavampia vaikuttavuusmittareita. Tämä johtuu pitkälti siitä, että pääministeri Petteri Orpon hallitus lakkautti ALKE-päätöksen toimeenpanon kansallisen rahoituksen.

Niukkojen resurssien lisäksi vaikutusten mittaamisen kehittäminen vuoden 2022 tarkastuksen suosituksen mukaisesti on ollut hankalaa myös muista syistä. Selonteon mukaan vuosien 2024–2027 ALKE-päätöksen tavoitteena ei ole ollut ohjata ministeriöiden toimintaa vaan koota yhteen hallinnonalojen aluekehittämisen kannalta keskeisimmät teemat ja tavoitteet. TEM pitääkin jälkiseurantaan antamassaan selvityksessä aluekehittämisen vaikuttavuuden mittaamista käytännössä mahdottomana.

ALKE-päätöksen vaikuttavuuden vahvistamiseksi päätöksen läpileikkaaviksi toimiksi on valittu toimijoiden yhteistyö, verkostoituminen, osaamisen laajan hyödyntämisen edistäminen sekä yliaalueellisen kehittämistyön lisääminen². Näille toimille ei ole kuitenkaan asetettu seurantamittareita, vaikka tarkoitukseen sopivia mittareita on ehdotettu ministeriön omassa aluekehittämisen arvioinnissa vuodelta 2020³ ja uudestaan vuoden 2022 tarkastuksessa.

ALKE-päätöksen seuranta on tapahtunut TEM:n mukaan säännöllisesti päivitettävien, aluekehityksen kansallisen ja maakunnittaisten tilanne- ja kehityskuvien kautta. Niiden sisältö on TEM:n mukaan laadittu vastaamaan ALKE-päätöksen painopisteitä, joiden kehitystä seurataan tilastojen valossa. Tilanne- ja kehityskuvat ovat enemmänkin katsauksia alueiden tilanteista, kuin tapa seurata aluekehittämisen vaikutuksia.

Selonteossa todetaan, että tehokas ja hyvin järjestetty aluekehittämisen koordinaatio parantaa toimenpiteiden vaikutusta. Toisaalta selonteossa huomautetaan, että tämäntyyppinen informaatio-ohjaus ei ole tuloksiltaan kovin vaikuttavaa. Nykytilanteen ongelmaksi nähdään se, että ministeriöiden aluekehittämiseen vaikuttavia toimia ei suunnitella kokonaisuutena eikä niiden toimeenpanoa ole yhteensovitettu⁴. VTV:n näkemyksen mukaan tämä näkyy myös puutteina aluekehittämisen seurannassa ja vaikuttavuuden mittaamisessa.

Aluekehittämisen resurssien johdonmukainen suunnittelu

Vuoden 2022 tarkastuksen mukaan kansallisen aluekehitysrahoituksen merkittävät vaihtelut ja aluekehittämispäätöksen toimeenpanosuunnitelman puutteelliset vaikuttavuusindikaattorit heikentävät aluekehittämistoiminnan suuntaamista ja vaikuttavuuden seurantaa. Kansallisen aluekehittämisen tavoitteiden toteuttaminen ja vuoropuhelu alueiden ja kaupunkien kanssa sopimuksellisen toiminnan yksityiskohdista edellyttäisivät johdonmukaisempaa ja pitkäjänteisempää resurssisuunnittelua.

Vuoden 2022 tarkastuksen mukaan ALKE-päätösten linjaukset näkyivät talousarviomomentin alueiden kestävän kasvun ja elinvoiman tukeminen (32.30.40.) selvitysosissa. Vuodesta 2023 eteenpäin aluekehittämispäätöstä tai sen toimeenpanoa ei ole mainittu momentin selvitysosassa ja momentin määrärahoja on myönnetty yksittäisiin hankkeisiin. Esimerkiksi lokakuussa 2025 hallitus päätti hallitusohjelman

² Uudistuvat ja hyvinvoivat alueet. Valtioneuvoston päätös aluekehittämisestä 2024–2027. Toimeenpanosuunnitelma.

³ Alueelliset innovaatiot ja kokeilut (AIKO) -toimenpiteen (2016–2018) arviointi. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisu. Alueet, 2020:2, s. 41.

⁴ Valtioneuvoston selonteko eduskunnalle aluekehittämisen ja EU:n alue- ja rakennepolitiikan lainsäädännöstä. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisu 2025:26, s. 37–39.

mukaisesti 16 miljoonan euron myöntövaltuudesta Itä- ja Pohjois- Suomen ohjelmien toimeenpanoon kyseiseltä momentilta.

Selonteossa sanotaan, että lakkautettu kansallinen aluekehittämisrahoitus on ollut tärkeä työkalu kansallisen aluekehittämisen tavoitteiden saavuttamisessa sekä erityisesti alueiden väliseen yhteistyöhön kannustamisessa. Vuoden 2022 tarkastuksessa TEM toi esille, että kansallinen aluekehittämisrahoitus ei ole ollut riittävän pitkäjänteistä kansallisten tavoitteiden toteuttamiseksi, ja tästä syystä aluekehittämisrahoituksen kohdistamisessa oli painotettu maakuntakohtaisia tavoitteita kansallisten sijaan.

TEM kertoo jälkiseurannan selvityspyyntöön antamassaan vastauksessa, että kansallisen aluekehittämisrahoituksen lakkauttaminen on johtanut siihen, että pääministeri Orpon hallituskaudella ei ole ollut mahdollisuutta kohdentaa määrärahoja ALKE-päätöksen painopisteiden edistämiseen tai esimerkiksi valtion ja kaupunkien välisiin temaattisiin kumppanuuksiin.

Kansallisen rahoituksen puute on TEM:n mukaan vähentänyt ALKE-päätöksen ohjaavaa vaikutusta. Tämä johtuu siitä, että kansallisen määrärahan puuttuessa aluekehittämisen rahoitus on käytännössä EU:n alue- ja rakennepoliittisen ohjelman varassa. ALKE-päätöksellä ei ole ohjaavaa vaikutusta EU:n alue- ja rakennepoliittisen ohjelman määrärahojen kohdentumiseen erilaisten aikajänteiden ja valmisteluajakautujen vuoksi. TEM pyrkii ratkaisemaan kansallisen ja EU-tasoisien aluekehittämisen eritahtisuuden ongelman käynnistämällä seuraavan EU:n ohjelmakauden valmistelun rinnalla myös seuraavan aluekehittämispäätöksen valmistelun. Ministeriön tavoitteena on, että tulevilla hallituskaudella aluekehittämisen painopisteet, resurssit sekä tavoitteet ja niiden mittaaminen saadaan nivottua paremmin yhteen. Tämä on erittäin kannatettavaa etenkin, koska selonteossa ennakoidaan Suomen rahoitusosuu- den pienentyvän tulevilla ohjelmakaudella sekä rahoituksen priorisoinnin, kilpailun ja tulostavasti- tuksen.

Lisätietoja antavat:

Pietari Suomela, ylitarkastaja, p. 09 432 5770, pietari.suomela@vtv.fi

Sari Hanhinen, tarkastuspäällikkö, p. 09 432 5754, sari.hanhinen@vtv.fi